

Trekvlinders in 1952

door

B. J. LEMPKE

(Dertiende jaarverslag)

(slot)

13. *Herse convolvuli* L. Dit maal geen overeenstemming tussen het voorkomen van *atropos* en *convolvuli*, zoals zo vaak het geval is! Hoewel het natuurlijk geen topjaar geworden is, was 1952 zeker niet slecht te noemen voor de windepijlstaart. Ook bij deze soort werden de immigranten al vrij vroeg opgemerkt: 29.V de eerste te Spakenburg (BLOKHUIS), I.VI twee te Heemstede (v. HERWARTH) en daarna nog enkele op 5, 17 en 28 Juni en 17 Juli op verschillende plaatsen. Op 11 Augustus komt het eerste exemplaar van de volgende generatie (te Aerdenhout) en de hele verdere Augustusmaand blijven de meldingen regelmatig doorlopen. September is al veel slechter, slechts enkele ver uit elkaar liggende waarnemingen, de laatste op 28.IX te Amsterdam.

V i n d p l a a t s e n. Lbg.: Swalmen, Tegelen. N.B.: Tilburg. Zl.: Kortgene. Z.H.: Melissant, Staelduin. N.H.: Heemstede, Aerdenhout, Zandvoort, Santpoort, Amsterdam, Bussum. Utr.: Zeist, Spakenburg, Rhenen. Gdl.: Wageningen, Apeldoorn, Wenum, Aalten, Bredevoort.

T o t a a l a a n t a l w a a r g e n o m e n e x x . : 60.

14. *Macroglossum stellatarum* L. Deze heeft zich prachtig gerehabiliteerd. Afgezien van het topjaar 1947, dat door de ongunstige herfst natuurlijk niet te benaderen was, is 1952 het beste *stellatarum*-jaar geworden sinds we met de trekwaarnemingen begonnen.

Reeds op 23 Februari werd er een in het stookhok van het Zoölogisch Laboratorium te Amsterdam gevonden. Dat was natuurlijk een overwinteraar. Een exemplaar, dat op 14 April op Rozenburg gezien werd (J. v. D. STRAATEN), is mogelijk al een vroege trekker. Dan duurt het tot 1 Juni, voor er weer *stellatarums* gezien worden (Nuenen en Schiermonnikoog), en nu blijven de waarnemingen geregeld doorlopen, hoewel tot het eind van de maand steeds in bescheiden aantal. Maar dan komen de trekkers goed opzetten (18 meldingen op 29.VI, 41 op 30.VI, 58 op 1.VII, 116 op 7.VII, 128 op 11.VII). Vooral op Vlieland nam CAM-PING in deze periode veel exemplaren waar.

Na half Juli loopt het aantal sterk terug en blijft verder ook zwak, al lopen de meldingen tot 16 October regelmatig door. Op die datum trof Broeder ANTONIUS het laatste exemplaar van het seizoen al binnenshuis te Steyl aan. ELFRINK kweekte 3 November nog een *stellatarum* te Babberich in een onverwarmde ruimte. Ook dit maal reageerde de vlinder weer zeer sterk op het ongunstige seizoen. Terwijl de immigratie ongetwijfeld zeer goed geweest is, zijn de in Nederland geboren generaties zwak gebleven. Van tien poppen, die KUIJTEN half September uit Amsterdam ontving, kwamen slechts enkele exx. uit, de rest was verrot.

De vlinder is overigens door vrijwel het gehele land waargenomen, tot in de provincie Groningen, waar rupsen bij Helpman en bij de stad zelf werden gevonden, en op de Wadden-eilanden behalve op Vlieland ook op Terschelling en Schiermonnikoog.

T o t a a l a a n t a l w a a r n e m i n g e n : 780.

15. *Celerio euphorbiae* L. Slechts twee waarnemingen van imagines :

12 Juli een ex. te Bussum (VESTJENS) en in Augustus een te Venlo (DEIMANN).

Ook de rupsen werden weinig gemeld: enkele van Baarlo en Venlo, totaal negen exx.

16. *Celerio livornica* Esper. Tot nog toe stond het jaar 1953 met negen exx. aan de spits, maar 1952 heeft dit record gebroken, tenminste voor ons land. Voor Europa in zijn geheel is 1946 tot nog toe het beste jaar

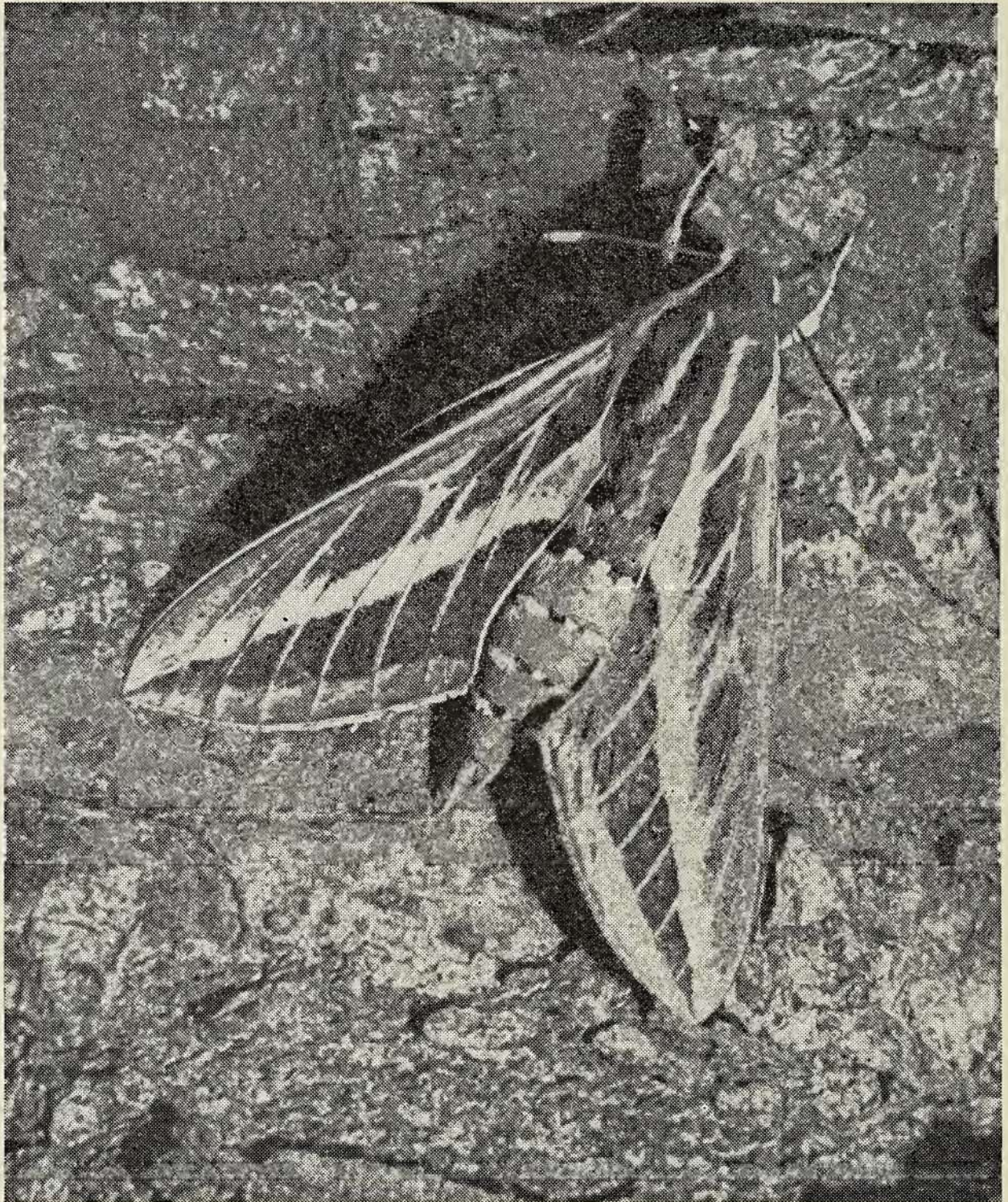

Fig. 3. *Celerio livornica* Esper. Collectie H. G. VISSER, Zutfen.

van deze eeuw en is de invasie van 1952 belangrijk lager. WARNECKE heeft reeds enkele gegevens over dit jaar gepubliceerd in Ent. Z. Frankf. 62: 180 (1953). In Karinthië was de immigratie sterk, meer naar het Noorden werd ze natuurlijk zwakker, al is *livornica* tot op Bornholm en in Jutland gezien (totaal ruim 50 exx. in Denemarken!). Engeland schijnt in '52 niet zo druk bezocht te zijn, zodat de hoofdtrekbaan dit maal blijkbaar oostelijker lag.

Opvallend is de goede toestand, waarin de meeste Nederlandse exemplaren verkeerden. Gemeld werden de volgende :

6 Augustus een ex. te Leiderdorp tegen een fabrieksdeur (W. v. D. BROEK), een tweede te Aerdenhout op licht (VAN WISSELINGH).

7 Augustus een prachtig gaaf ex. te Den Haag (VAN ELDIK).

8 Augustus een iets afgevlogen ex. te Amersfoort (NIEUWLAND).

10 Augustus een prachtig ex. te Zutphen in de brievenbus van een huisdeur (VISSER). De vanger was zo vriendelijk mij de hier gereproduceerde fraaie foto te sturen.

12 Augustus een ex. in de etalage van een groentenwinkel te Bergen op Zoom (KORRINGA).

20 Augustus een gaaf ♂ te Leeuwarden (CAMPING).

25 Augustus een vrij goed ex. te Rockanje (LANDSMAN).

Bovendien in Augustus, doch zonder dat de juiste datum bekend is : een ex. in Den Haag (W. J. BOUWMAN, nu in de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam), een ex. te Hilversum (LOGGEN) en een rechter voorvleugel in het Arboretum te Wageningen (ROEPKE).

Totaal aantal waargenomen exx. dus : 11!

17. *Lithosia quadra* L. Deze vlinder toonde weer een zeer scherpe daling en was in 1952 beslist zeldzaam. Toch is het wel merkwaardig, dat CAMPING op 14 Juni twee rupsen op Terschelling vond op korstmos van een populierenstam, die later ook de vlinder leverden. Het blijft een onverklaarbare kwestie, waarom dit dier niet meer zo algemeen kan worden als het vroeger stellig geweest is.

Vindplaatsen. Lbg.: Epen, Swalmen. N.B.: Vlijmen. Utr.: Zeist. Gdl.: Apeldoorn, Winterswijk. Fr.: Terschelling.

Aantal waargenomen exx. : 15, tussen 28 Juni en 25 Augustus.

18. *Peridroma saucia* Hb. Ook deze soort was zeer schaars, hoewel reeds op 30 Mei een ex. van de altijd zeldzame voorjaarsgeneratie te Heemstede gevangen werd (v. HERWARTH). De andere vangsten liggen in Augustus, September, October en de laatste op 5 November te Vaals (DELNOYE).

Vindplaatsen. Lbg.: Epen, Vaals, Maalbroek. N.B.: Waalwijk. N.H.: Heemstede, Hilversum. Utr.: Zeist. Gdl.: Bennekom, Apeldoorn, Wiesel.

Totaal aantal waargenomen exx. : 12.

19. *Spaelotis ravidata* Schiff. Slechts één ex. op 28 Juni te Drunen (DIDDEN)!

20. *Aletia albipuncta* F. Zeer sterk achteruitgegaan vergeleken bij de drie voorgaande jaren! Sinds de top van 1949 loopt het aantal waarnemingen elk jaar met sprongen terug. De eerste generatie vloog van 9 Mei tot 13 Juni, de tweede van 27 Juli tot 22 September.

Vindplaatsen. Z.H.: Vlaardingen, Staelduin, Leiden. N.H.: Aerdenhout, Weesp. Utr.: Amersfoort, Amerongen. Gdl.: Bennekom, Apeldoorn, Babberich, Rekken.

Totaal aantal waargenomen exx. : 49.

21. *Aletia l. album* L. Ook weer veel lager in aantal dan in 1951, toen het aantal al sterk geslonken was. Van de eerste generatie werd een ex. te Maasniel gevangen op 4 Juni (KAMMERER), de overige exx. werden tussen 4 September en 27 October opgemerkt.

Vindplaatsen. Lbg.: Vaals, Epen, Maasniel. Gdl.: Hackfort, Rekken.

Totaal aantal waargenomen exx.: 9.

22. *Heliothis peltigera* Schiff. Van deze zeer onregelmatige trekker werden twee exx. gevangen, het ene op 7 Juli te Apeldoorn op licht (LEFFEF), het andere 10 Juli op Vlieland op bloeiend slangenkruid (CAMPING).

23. *Xylena exsoleta* L. Op dezelfde vliegplaats als in 1951, nl. te Wiesel, werden in October weer vier exx. op smeer gevangen (LEFFEF), zodat de vlinder hier waarschijnlijk stand heeft kunnen houden.

24. *Hoplodrina ambigua* Schiff. Belangrijk minder dan in de twee voorafgaande jaren, maar het zou voorbarig zijn, daaruit te concluderen, dat de vlinder hier wel weer zal verdwijnen. Intussen blijkt hieruit weer, dat het nodig is de waarnemingen over deze soort voort te zetten.

Van de eerste generatie werd een enkel ex. in Juni gezien, de tweede vloog van 12 Augustus tot 2 September.

Vindplaatsen. Lbg.: Kerkrade, Steyl, Maasniel, Swalmen. Z.H.: Staelduin. N.H.: Egmond aan Zee. Gdl.: Apeldoorn, de Voorst. Ov.: Deventer.

Totaal aantal waargenomen exx.: 44.

25. *Laphygma exigua* Hb. Met *Vanessa cardui* was dit de soort, die opviel door het buitengewoon vroeg inzetten van de trek: in Engeland al in Februari! Bij ons was het iets later: op 3 Maart ving VAN WISSELINGH vier gave exx. op zijn lamp te Aerdenhout. Hieruit blijkt weer hoe het toeval bij al deze waarnemingen ons ter wille moet zijn. Had Prof. VAN WISSELINGH het niet een mooie avond gevonden om zijn menglichtlamp weer eens te laten branden, dan hadden we van deze vroege trek in ons land niets gemerkt!

Op 10 Juli ving LUCAS een ex. te Leiden, 13 Augustus LUKKIEN een te Holten, 15 Augustus J. KROON een fraai ex. te Leiden, 27 Augustus LÜCKER een te Schaesberg en 28 Augustus verscheen de laatste weer op de lamp te Aerdenhout.

Totaal aantal waargenomen exx. dus: 9, een record voor ons land.

26. *Catocala fraxini* L. In Augustus vond een van mijn leerlingen, T. VAN DIJK, een ex. in de etalage van een winkel in Amsterdam en 9 September ving F. BERK een mooi ex. op smeer te Maarn.

27. *Plusia gamma* L. Op 14 April vond VAN GALEN te Aalten een rups, die 5 Mei de vlinder leverde, een van die blijkbaar toch zeldzame gevallen, dat een rups bij ons de winter doorkomt.

De eerste vlinders verschenen volkomen normaal op 1 Mei en werden op die datum zowel te Maassluis als te Leiden gezien. De hele Meimaand blijven de meldingen regelmatig, doch in zwak aantal, doorlopen. Begin Juni vliegt het echter omhoog, zodat op 5.VI al 206 exx. geteld worden, op 10.VI 236, op 17.VI 336 en op 10.VII zelfs 631. Vooral op Vlieland zag CAMPING omstreeks de tiende Juli grote aantallen gamma-uilen. Spoedig daalt de telling dan weer, maar begin Augustus toont opnieuw een flinke stijging met een top van 896 op de vijfde. Dan wordt de vlinder van verschillende plaatsen in grote aantallen gemeld: Aerdenhout, Weesp, Zeist, Amersfoort, Drempt. De rest van Augustus blijft *gamma* vrij behoorlijk in aantal (op 15.VIII 603, op 23.VIII 506, op 31.VIII

469), maar in September zakt het aantal snel in elkaar. Op 14.IX kunnen we nog in totaal 119 exx. noteren, maar dan mindert het vlug: 53 op 23.IX, 38 op 27.IX, en daarna geen enkele dag meer boven de 15. Weer ontbreekt dus de anders zo opvallende herfsttop, opnieuw een bewijs, dat gamma slecht bestand is tegen ongunstig weer. Wel werden sommige exx. nog opvallend laat gezien: op 13 November zag VLUG er een te Zutfen en op 2 December zelfs nog een te Gorsel; VAN RANDEN kweekte in een onverwarmde ruimte nog op 24 November een ex. uit een in October gevonden rups. Een ander ex. kwam 6 Februari uit, doch mislukte.

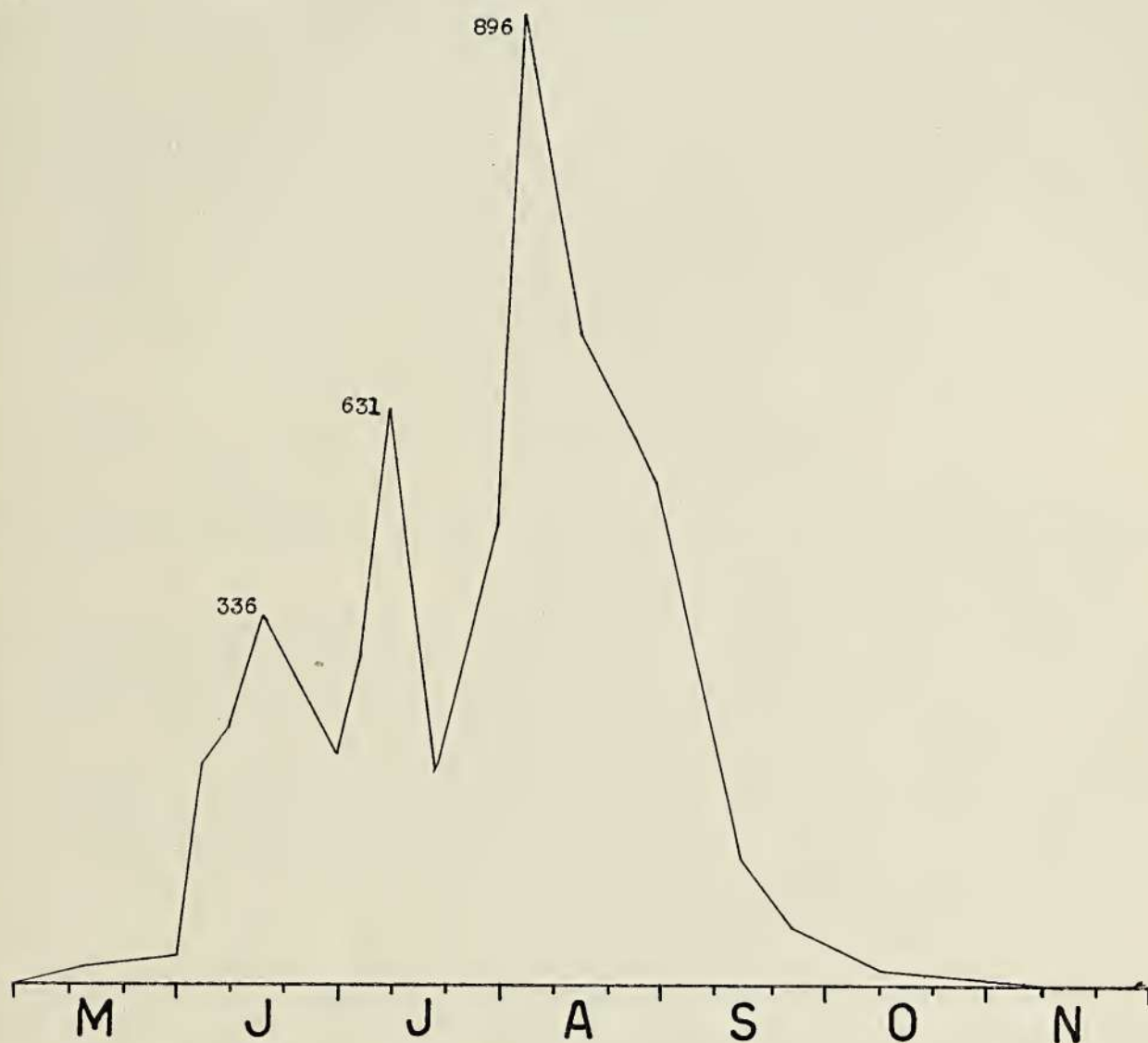

Fig. 4. Diagram van de vluchten van *Plusia gamma* L. in 1952.

POULTON hield er van gegevens te verzamelen over de vraag, of vogels ook vlinders eten. Ongetwijfeld zou hem geïnteresseerd hebben, dat Mr KETS waarnam, hoe op 14 Augustus te Drempt een vliegenvangertje in de schemering zes exemplaren van *Plusia gamma* ving!

Totaal aantal waarnemingen: 20229, ruim 1000 meer dan in 1951, maar ruim 9000 minder dan in 1950. Stellig geen slecht *gamma*-jaar.

28. *Plusia confusa* Stephens. Bij deze soort helaas weer de ietwat eentonige herhaling: veel minder dan de twee voorgaande jaren. Overigens dezelfde aanbeveling als bij *Hopl. ambigua*. Van de voorjaarsgeneratie werd geen enkel ex. gezien. De weinige zomerdieren, in totaal slechts vijf, werden tussen 17 Juli en 30 Augustus genoteerd: vier te Swalmen en een te Buurse door VAN DORM.

29. *Nycterosea obstipata* F. Reeds 18 Juni ving VAN WISSELINGH een ex. te Aerdenhout. KLOOS ving 26 Juli een ♂ te Heemskerk, CAMPING 7 Augustus een ♂ te Epen, v. D. MEULEN Jr. 13 Augustus twee exx. op de Sint Pietersberg, NIEUWLAND 19 Augustus een ex. te Amersfoort en NEIJTS 30-VIII het laatste te Nuenen. Totaal dus zeven exx., voor deze soort zeker niet slecht.

Het op 13 Augustus gevangen ♀ legde tussen 13 en 16.VIII een aantal eieren, waarvan 17.VIII de eerste al uitkwamen. Van 3 tot 11 October kwamen 17 vlinders uit even zoveel poppen, een mooi resultaat.

Conclusie. Een zeer interessant jaar zowel wegens het vroeg inzetten van de trek als wegens het record aantal *livornica*'s, maar waarin de slechte herfst veel bedierf.

O p m e r k i n g. Wil het merken van vlinders enige betekenis hebben, dan zullen de Nederlandse merkers zich op een internationaal standpunt moeten oriënteren. Oostenrijk merkt met geel, Zwitserland met rood, Duitsland met groen, Engeland kiest lichtblauw of zilver. Wij zullen uiterlijk 1954 dus ook een nationale merkkleur moeten kiezen. Zij, die zich hiervoor interesseren, worden verzocht mij zo spoedig mogelijk suggesties toe te zenden, opdat we een keus kunnen doen.

Summary

The thirteenth annual report on migrating Macrolepidoptera mentions the following particulars for 1952 :

1. *Graphium podalirius* L. One specimen.
2. *Pieris brassicae* L. and 3. *P. rapae* L. Several migrations were observed, sometimes consisting of a mixture of both species, though *P. rapae* distinctly formed the majority. Strong flights of this species were observed on 7 July, 8 August and 31 August.
4. *Pontia daplidice* L. The colony in the dunes of the province of North-Holland is extinct, a clear proof, that the Dutch climate does not suit the species. Only one migrant.
5. *Colias hyale* L. Better than in 1951, but no doubt again a feeble year.
6. *Colias croceus* Fourcroy. Also somewhat better than in 1951, but with 130 specimens not a favourable year.
7. *Leptidea sinapis* L. The small colony in Dutch Limburg could maintain itself. Three probable migrants outside this territory.
8. *Vanessa atalanta* L. Three overwintering specimens. Migrations at first very moderate, later in the season much better. Two distinct tops (fig. 1), but the autumn generation very feeble owing to the very unfavourable autumn weather. On the whole certainly not a bad year.
9. *Vanessa cardui* L. The very early migration which was especially noticed in the British Isles, was also observed in Holland : 26 specimens between March 3 and March 21.

The second invasion started at the beginning of April and reached its maximum on 1 May (fig. 2). The summer top falls on July 10, a second, though much lower, on August 16. The autumn brood was of little importance (cold weather). A very good *cardui* season.

[At the end of May Mr. P. KUIJTEN saw thousands of *cardui* at Argèles s. M. (Pyr. Or.)]

10. *Issoria lathonia* L. With 228 observations again lower than 1951. Since the hot summer of 1947 the species is continually decreasing in number.

11. *Polyommatus coridon* Poda. Ten specimens (all males), with the exception of one all in the south of Dutch Limburg.

12. *Acherontia atropos* L. Very unfavourable year, though the first date was extremely early: 3 April! Only 11 moths, 6 caterpillars, 3 chrysalids.

13. *Herse convolvuli* L. No correlation with *atropos*! Though not numerous, much better with 60 specimens, the first again early: 29 May.

14. *Macroglossum stellatarum* L. Much better than the four preceding years with 780 observations. One overwintering specimen. A good immigration, especially at the end of June and the beginning of July. The two generations born in the Netherlands weak, especially the second.

15. *Celerio euphorbiae* L. Only two moths and a few caterpillars.

16. *Celerio livornica* Esper. With 11 specimens, all taken in August, the top year for our country!

17. *Lithosia quadra* L. Strongly diminished in number compared with 1951, only 15 specimens.

18. *Peridroma saucia* Hb. Not a favourable year, only 12 specimens.

19. *Spaelotis ravidata* Schiff. Only one specimen.

20. *Aletia albipuncta* F. Very strongly reduced in numbers, only 49 specimens being observed.

21. *Aletia l. album* L. A very limited number of specimens taken, only nine in all.

22. *Heliothis peltigera* Schiff. Two specimens of this very rare Dutch migrant were observed.

23. *Xylena exsoleta* L. Four specimens in the same locality as in 1951, so that the species seems to be indigenous there.

24. *Hoplodrina ambigua* Schiff. Considerably less in number than the two preceding years, 44 specimens.

25. *Laphygma exigua* Hb. On March 3 four specimens taken in one locality, part of the same early migration which was also observed in the British Isles. One specimen in July and four in August made a total of nine specimens, the highest number ever observed in Holland.

26. *Catocala fraxini* L. Two specimens.

27. *Plusia gamma* L. One caterpillar was found that had safely hibernated and produced a moth on 5 May. The migrants began to appear in the beginning of May. Tops were reached on 17 June and especially 10 July (fig. 4). The top of the first Dutch generation appeared on 8 August, but the usual autumn top missed completely owing to the cold weather. On the whole a rather good year with 20229 observations.

28. *Plusia confusa* Stephens. Strongly reduced in number, only five specimens being observed!

29. *Nycterosea obstipata* F. Seven specimens in all, not a bad number for Holland.

On the whole a very interesting season, but the cold and rainy autumn spoiled much.

Amsterdam-Z. 2, Oude IJselstraat 12III, Mei 1953.